

19. Foucher M. Europa Koztarsasag. Tortenelmekes geografiakkozott / M. Foucher. – Bud. : Naplilag kiado, 1990. – P. 74–75.
20. Komornitcki T. Granice Polski / T. Komornitcki. – Warsawa, 1999. – S. 25.
21. Martinez O. J. Border People. Life and Society in the U.S. / O. J. Martinez. – Mexico Borderlands ; Tuscon, 1994.
22. The Spatial Turn: Interdisciplinary Perspectives / ed. by B. Warf, S. Areas. – London ; Nev-York, 2009.

Kotsan Roman. The Problem of State Borders Classification in Scientific Research. The meaning of the term «state border» was defined and generalized. The meaning of the concept of «state border» in Ukrainian and foreign legislation was presented. The essence of the concept of «state border» in Ukrainian and foreign scientific opinion was investigated. The importance of state borders for each country has been found, as they represent the territory that belongs to it, with all the resources that lay the material foundation of society. The problem of classification of state borders was studied, which is important for understanding the entire system of political boundaries and the processes taking place in the border areas as well as understanding the impact of borders on the international and interstate relations. Territorial and nonterritorial boundaries; natural and artificial boundaries were studied. The following classification of the boundaries were presented: morphological (geometrical, astronomical, winding borders); natural and geographical (land, water and air borders); genetic; by historical conditions and sequence of occurrence; functional (depending on its functioning as a barrier, or contact field or both at the same time). the importance of a functional approach to classification of the borders in both theoretical and applied research was emphasized (this is especially important for Political and Regional Studies, and for regional policy development or strategy of border regions development).

Key words: state border, classifications, morphological classification, natural and geographical classification, genetic classification, functional classification.

Коцан Роман. Вопросы классификации границ в научных исследованиях. Раскрывается и обобщается понятие «государственная граница». Представлено содержание в украинском и зарубежном законодательстве. Раскрывается сущность понятия «государственная граница» в украинской и зарубежной научной мысли. Выясняется значение государственных границ для каждой страны, поскольку они обозначают границы территории, принадлежащей ей, со всеми ресурсами, которые являются материальными условиями жизни общества. Рассматриваются вопросы классификации государственных границ, что является важным для понимания всей системы политических границ, а также процессов, происходящих в приграничных зонах, и понимания влияния границ на международные и межгосударственные отношения. Рассмотрены территориальные и нетерриториальные границы (природные и искусственные). Представлены следующие классификации границ: морфологическая (геометрические, астрономические, извилистые границы); природно-географическая (сухопутные, водные, воздушные границы); генетическая; по историческим условиям и последовательности возникновения; функциональная (в зависимости от исполнения барьера, контактной функции или барьера и контактной одновременно). Подчеркивается важность функционального подхода к классификации границ в исследованиях как теоретического, так и прикладного характера (особенно это важно для политологии и регионалистики, а также для разработки региональной политики или стратегии развития приграничных регионов).

Ключевые слова: государственная граница, классификации, морфологическая классификация, естественно-географическая классификация, генетическая классификация, функциональная классификация.

Стаття надійшла до редколегії
22.09.2017 р.

УДК 321 (438)

Віталій Лесняк

Зарубіжний досвід забезпечення основних інституційних засад громадянського діалогу (на прикладі Республіки Польща)

У статті здійснено аналіз сутності громадянського діалогу, умов та механізмів його забезпечення в Польщі. На основі аналізу наукової літератури та законодавчих норм виконано основні завдання дослідження. Окреслено умови розвитку громадянського суспільства в Польщі, визначено інституційні основи громадянського діалогу. Особливу увагу приділено визначеню основних засад партнерства та форм фінансової та позафінансової співпраці

між владними інститутами та організаціями громадянського суспільства в Польщі. У результаті дослідження підтверджено, що основним правовим інструментом співпраці між органами державного й місцевого управління та неурядовими організаціями є Закон про діяльність суспільної користі і волонтеріат, який визначає насамперед механізми взаємодії та правову базу для дотування суспільно корисної діяльності, яку виконують громадські організації. У процесі аналізу узагальнено позитивні елементи польського досвіду у створенні механізмів співпраці між громадськими організаціями та владними інститутами. У статті зазначено принципи конституційно-правової та політичної інституціоналізації громадянського діалогу в Польщі. Поняття «громадянського діалогу» розглянуто як один із найважливіших інститутів консолідований демократії та демократії участі, що забезпечує зміщення демократичних процедур у сучасному суспільстві. На нашу думку, саме завдяки забезпеченням відкритим експертним суспільством громадянського діалогу з інституціями влади цілком можливим є досягнення високого рівня демократичної консолідації в суспільстві. Завдання запровадження громадянського діалогу в систему державно-управлінських відносин є необхідною умовою стабілізації суспільних відносин, важливим елементом забезпечення демократичної консолідації в сучасній Україні.

Ключові слова: громадянський діалог, владні інститути, організації громадянського суспільства, Польща.

Постановка наукової проблеми та її значення. Досвід розвинутих демократичних держав світу засвідчує, що участь як громадян, так і їх об'єднань у процесі прийняття політичних рішень, сприяє більшій ефективності державного управління, відкритості та прозорості влади, підвищує рівень довіри виборців до політичних еліт. Як відомо, Польська Республіка стала на шлях демократизації однією з перших серед країн Центрально-Східної Європи. Здобуті ж польською нацією трансформаційні результати є успішними та показовими, як і досвід у реалізації громадянського діалогу. Створення усесторонніх умов для того, щоб співпраця з громадськістю не залежала лише від політичної волі та культури окремих політиків чи службовців, а ставала елементом системної взаємодії на основі чітких інституційних базисів, котрі б змушували владу на всіх рівнях бути більш відповідальною та відкритою відносно громадянського суспільства, має неабиякий вплив на якість демократизаційного процесу загалом і кінцевий результат демократичного транзиту зокрема.

Актуальність теми дослідження. Результативна взаємодія між інститутами влади й організаціями громадянського суспільства в Україні є вкрай необхідною, оскільки країна перебуває в умовах системних змін і потребує застосування ефективних практик громадянського діалогу в процесі вироблення політичних рішень задля національної консолідації та вироблення загальносуспільного консенсусу. Утім, роль політичної участі громадян та інститутів громадянського суспільства не стає ключовою в організації суспільно-політичного життя. Ставлення влади до громадських організацій залишається досить вибірковим, залежно від поточних пріоритетів. Політичні еліти, зазвичай, заохочують громадські організації та виборців до співпраці, будучи прагматично вмотивованими реалізовувати власні інтереси. Тому для виявлення можливих способів удосконалення наявних практик громадянського діалогу, усталених механізмів взаємодії влади та суспільства потрібно опиратися на світовий досвід реформування такої співпраці.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Неважаючи на досить широке представлення проблематики взаємодії держави та громадянського суспільства, питання громадянського діалогу досліджено недостатньо. Загальні теоретичні міркування з приводу сутності громадянського діалогу й основних принципів його досягнення містяться в працях українських науковців І. Письменного, Н. Липовської [2], С. Городецької [1]. Проте питання, дотичні практичних аспектів реалізації механізмів громадянського діалогу, у сучасній Польщі розглянуті саме польськими вченими. Проф. В. Мішталь аналізує витоки поняття громадянського діалогу, намагаючись виявити його складники в польських реаліях побудови громадянського суспільства [5]. Р. Скіба та Р. Нечіковська в посібнику «Як співпрацювати з адміністрацією публічною» [7] окреслили широкий комплекс порад і практичних прийомів успішної співпраці з інститутами державного управління. Я. Косовські в праці «Співпраця одиниць територіального самоврядування з неурядовими організаціями» [4] детально висвітлив проблему правових аспектів співпраці між владою та третім сектором на регіональному й місцевому рівнях влади. У колективній праці М. Римші, П. Фрончака, Р. Скшипца, З. Веймана «Стандарти співпраці публічної адміністрації з неурядовим сектором» [6] здійснено експертизу наявних механізмів взаємодії адміністрації з громадськими організаціями в сучасній Польщі. Аналізуючи вказані та інші публікації з проблематики міжсекторальної взаємодії, варто підкреслити необхідність акцентування на успішних зарубіжних практиках побудови громадянського діалогу, що становлять вагомий

практичний інтерес для України в умовах реформування її системи державного управління та партисипаційних механізмів функціонування політичної системи.

Мети та завдань дослідження – вивчення польського досвіду у сфері застосування основних інституційних базисів громадянського діалогу, з'ясування позитивних елементів досвіду Польської Республіки в налагодженні ефективної комунікації й взаємодії між органами державного управління та громадськими організаціями.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Серед форм взаємодії владних органів та інститутів громадянського суспільства можна виділити як співробітництво, яке ґрунтуються на взаємній підтримці й сталих довірливих відносинах, так і конкуренцію, основою якої є змагальні дії та установки; а також боротьбу, що характеризується відкритим суперництвом та протистоянням. Негативні форми взаємодії призводять до погіршення стосунків між учасниками, їх взаємної ізоляції й виникнення можливого насильницького конфлікту. Позитивні ж форми взаємодії пов'язані з взаємною довірою, співробітництвом та партнерством у ході прийняття спільніх політичних рішень. Результатом такої взаємодії можуть стати взаємноузгоджені, компромісні кроки щодо розв'язання конкретних проблем. За умов позитивної інтеракції різні суб'єкти взаємодоповнюються, об'єднуються та збагачуються спільними позиціями у вирішенні накопичених питань. При цьому відбувається багатосторонній комунікативний обмін на основі з'ясування та узгодження інтересів різних суб'єктів громадянського суспільства, вироблення спільніх конструктивних варіантів розв'язку тієї чи іншої проблеми. Завдяки цьому учасники такої взаємодії стають взаємозалежними між собою, оскільки відбувається врахування інтересів усіх сторін. Отже, у ході обміну думками формуються діалогові форми співпраці, виробляються громадянська позиція та внутрішні правила інтеракції задля прийняття спільніх проектів майбутніх політичних рішень і дій. Процес пошуку таких проектів рішень постає в ході обговорення, з'ясування сутності проблеми, її особливостей, узгодження різних позицій, вироблення спільніх шляхів практичного розв'язання проблем. Іншими словами, громадянський діалог є проявом взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державного управління задля підвищення ступеня легітимності політичної влади, забезпечення її підконтрольності та ефективності.

Поняття «громадянський діалог» досить часто використовується паралельно з поняттями «консультації з громадськістю», «громадські слухання» та «соціальний діалог». Проте «громадянський діалог» є, насамперед, формою контактної взаємодії між владними інститутами та організаціями третього сектору, що передбачає обмін інформацією, позиціями та думками з приводу цілей, інструментів і стратегій реалізації публічної політики. Натомість «соціальний діалог» передбачає співробітництво між адміністрацією, роботодавцями та профспілковими органами.

Загалом прийнято вирізняти такі форми та техніки громадянського діалогу, як інформування (виставки, тренінги, звіти), консультування (диспути, громадські слухання, фокус-групи) і спільне прийняття рішень (консультаційно-дорадчі ради, громадянські суди, примирюальні конференції тощо) [5, с. 155–162].

На формування й розвиток громадянського діалогу в Польщі вплинули такі фактори, як значна ресурсна база громадянського суспільства; загальна демократичність та високий рівень легітимності політичної влади; наявність високого рівня довіри серед громадян як до влади, так до інститутів громадянського суспільства й самих себе. Крім того, у процесі вироблення державних рішень реалізовано стало практику заолучення до цього процесу як органів державного управління, так і громадських організацій, засобів масової інформації, академічних центрів тощо. У рамках «польського досвіду» втілюються в життя програми та проекти, спрямовані на поглиблення громадянського діалогу й подолання бар'єрів між владою та суспільством («Громадянський бюджет», «Фонд громадянських ініціатив», «Людський капітал» тощо). Крім того, у структурі громадянського суспільства діють різноманітні контролюючі та спостережні громадські організації, що мають на меті проводити моніторинг відкритості й прозорості діяльності представників адміністрації та виборних органів, слідкувати за ефективністю розподілу публічних фінансів, доцільністю реалізації громіздких затратних проектів тощо. Із заолученням до багатосторонньої комунікації органами влади як громадян, так і різноманітних суб'єктів громадянського суспільства, формується досвід налагодження громадянського діалогу, досягається практика вироблення політичних рішень на основі узгодження позицій і прийняття консенсусних способів розв'язання політичних проблем.

Наприклад, в урядовому документі «Принципи соціального діалогу» зазначено, що неурядові організації можуть брати участь у розробці й реалізації програм, ініційованих державними органами, і доповнювати роботу адміністрації, де остання не в змозі самостійно виконувати соціально вагомі завдання. Громадянський діалог може проявлятись у формі усунення механізмів прийняття рішень; збалансування соціальних інтересів; підготовки якісних рішень у сфері соціально-економічної політики; підготовки суспільства до ефективної реалізації публічної політики; доповнення традиційних форм контролю за процесом державного управління. Результатом громадянського діалогу стає, з одного боку, соціальний спокій, а з іншого – стійкий і збалансований розвиток країни й суспільства [13].

Громадянський діалог вимагає розроблення та створення певної інституційної структури, що забезпечувала б ефективність його функціонування. На думку проф. Войчеха Мішталя, до найістотніших чинників, пов’язаних із функціонуванням громадянського діалогу, належать, насамперед, правові, політичні та суспільні передумови [5, с. 154]. С. Городецька в цьому контексті виділяє, наприклад, серед основних рівнів громадянського діалогу ціннісний рівень (довіру громадян та громадянську участі); нормативний рівень (прийняття та контроль за виконанням державних рішень, пряме спілкування та досягнення зворотного зв’язку); інформаційний рівень (проведення публічних заходів, поширення інформаційних матеріалів, налагодження й підтримку постійних контактів і населенням); правовий рівень (ухвалення та запровадження нових законодавчих актів із метою підвищення ефективності управлінських процедур і послуг, виходячи з європейських правових стандартів) [1].

Сучасні параметри громадянського діалогу та системної взаємодії органів державного управління й неурядових організацій формулюють кілька основних зasad такої співпраці. Серед них можна виокремити такі найважливіші [12, 9]: органи державного управління повинні уникати порушення незалежності громадських організацій, при тому, що адміністрація має право вимагати звітність щодо діяльності неурядових організацій; владні інститути, визначаючи політичні пріоритети, зобов’язані поважати й полегшувати діяльність громадських організацій як захисників інтересів громадськості; законодавчо адміністрація повинна чітко окреслити принципи регулювання співробітництва з громадськими організаціями з метою гарантування необхідної прозорості, особливо в умовах використання державних коштів; неурядові організації мають служити загальносуспільним інтересам, на відміну від вузькокриватих; громадські організації зобов’язані регулярно інформувати про свою діяльність та фінансові справи на тому ж рівні відкритості, яким є рівень їхньої підтримки суспільством; добровільні організації управляються демократичним способом і спрямовують зусилля для суспільно корисних справ.

Владні інституції сучасної Польщі утворюють розгалужений комплекс центральних і територіальних органів державної та місцевої влади, котрі покликані служити задоволенню потреб, що виникають у результаті співіснування людей у соціумі. Структуру влади можна охарактеризувати, використовуючи принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу й судову. Проте, аналізуючи проблему реалізації сфери соціальної політики, ключову роль у цьому питанні відводять саме центральній урядовій адміністрації, до якої відносять уряд, прем’єра та його канцелярію; міністрів і міністерства; керівників центральних державних відомств та комітетів. Структуру ж урядової адміністрації на місцях представлено воєводою, загальною територіальною адміністрацією; іншими суб’єктами урядової адміністрації на місцях. Самоврядна ж адміністрація, з організаційного погляду, є «комплексом інституцій, що займаються публічними справами локальних спільнот». У гміні та повіті самоврядна адміністрація є «самостійним суб’єктом, що виконує публічні функції», а у воєводстві – суб’єктом, що «спільно приймає рішення з урядовою адміністрацією в справах публічних» [14, с. 30].

Третій сектор традиційно асоціюється з неурядовими організаціями, що займаються неприбутковою діяльністю. Таке визначення пов’язане з поділом суспільства на державний сектор (перший сектор, який уособлюється з центральною та місцевою владою), сектором бізнесу (другий сектор, що діє задля прибутку), а також сектором неурядових організацій (третій сектор, діючий на користь суспільства, а не для прибутку). У Польщі ж основними правовими формами неурядових організацій є фундації й товариства.

Важливий напрям діяльності організацій третього сектору – поступове перебирання від першого сектору функцій соціальної допомоги та підтримки громадян. Причина цього – тривалий досвід системної співпраці влади й третього сектору, що залежить від рівня поширення в суспільстві взаємної довіри, доброчинності, благодійності та волонтерського духу.

Основним правовим актом, який регламентує співробітництво між адміністрацією й громадськими організаціями в Польщі, є Закон про діяльність суспільної користі та волонтаріат від 24 квітня 2003 р. [8], який визначає, передусім, механізми взаємодії й правові межі фінансування діяльності організацій суспільної користі з державних фондів. До організацій суспільної користі належать ті неурядові організації, котрі, згідно зі ст. 3 і 4 Закону про діяльність суспільної користі й волонтаріат [8], проводять діяльність у сферах соціальної допомоги; підтримки родини; професійної реінтеграції осіб, котрі перебувають на межі суспільного виключення; благодійної діяльності; охорони здоров'я; діяльності в інтересах неповносправних осіб, безробітних, осіб пенсійного віку; розвитку підприємництва; місцевих спільнот; допомоги жертвам катастроф і збройних конфліктів; діяльності з охорони материнства, батьківства, захисту прав дитини; протистояння шкідливим звичкам та суспільним патологіям тощо. Крім того, згідно із Законом, органи публічної адміністрації зобов'язані співпрацювати з усіма громадськими організаціями, а не лише тими, які володіють статусом організацій суспільної користі [7, с. 5]. Завдяки регламентованим у Законі правовим основам системного співробітництва, попередні практики уряду й місцевих органів влади, котрі самостійно розподіляли державні кошти, були замінені обов'язком владної адміністрації співпрацювати з організаціями в напрямі забезпечення загальносуспільних інтересів. Таким чином вони створили основу для реальної конкуренції у сфері реалізації суспільних завдань [7, с. 4].

Співпраця між державними та місцевими органами влади й громадськими організаціями відбувається (згідно зі ст. 5 Закону про діяльність суспільної користі й волонтаріат) у таких формах [8]: доручення громадським організаціям реалізації суспільних завдань; взаємного інформування щодо планованих напрямів діяльності; консультування з неурядовими організаціями з приводу узгодження проектів нормативних актів у сферах, що стосуються їхньої статутної діяльності; консультування щодо розроблення проектів нормативних актів щодо сфери публічних завдань спільно з радами суспільно корисної діяльності при відповідних територіальних утвореннях; створення спільних органів дорадчого й консультаційного характеру, що складаються як із представників неурядових організацій, так і відповідних владних інституцій; партнерського договору про виконання місцевої ініціативи; партнерського договору, зазначеного в ст. 28 а, п.1 Закону про засади проведення політик розвитку від 6 грудня 2006 р. [9], а також домовленості або договору про партнерство, окреслених у ст. 33 п. 1 Закону з 11 липня 2014 р. про принципи реалізації програм у сфері політики фінансового згуртування у фінансовій перспективі 2014–2020 [10]. Причому зазначені в цьому положенні форми співпраці не мають закритого характеру, адже перелік зразкових форм співпраці є лише прикладом можливих її зразків, коли співпраця може відбуватися також і в інших формах. Саме тому, як удається зазначає Марта Жолендовська, «перелік форм співпраці, визначений у ст. 5 п. 2, має відкритий характер» [15, с. 18].

Загалом, до поширеніх форм співпраці адміністрації з громадськими організаціями прийнято відносити фінансову (у результаті якої здійснюється трансфер фінансових засобів – дотацій) і позафінансову співпрацю (інші її форми) [15, с. 18], до яких також можуть належати різні форми організаційної підтримки [4, с. 36–37]: адміністративна допомога; безкоштовне надання громадським організаціям приміщень для виконня діяльності відповідно до статуту; надання для доступу різних матеріалів, технічних засобів і пристройів на потреби організації; інформування неурядових організацій про джерела здобуття позабюджетних фінансових ресурсів, наприклад із фондів Європейського Союзу; допомога неурядовим організаціям в опублікуванні інформації в місцевій пресі чи Інтернеті; співпраця в межах реалізації офіційних програм, планування й проведення спільних заходів (наприклад конференцій, курсів підготовки, майстер-класів); участь представників громадських організацій у засіданнях державних органів та інституцій місцевого самоврядування, допомога у створенні громадських організацій, телефонні консультації, а також дорадча допомога; патронат представників влади над діяльністю громадських організацій, розкручування діяльності громадських організацій; співпраця у сфері громадської оцінки тендерних процедур; допомога в налагодженні міжрегіональних і міжна-

родних контактів; створення баз даних про неурядові організації; співучасть неурядових організацій у процесі розробки бюджетів відповідних територіальних одиниць; співробітництво у сфері оцінки реалізації проектів тощо. Істотне значення щодо вибору форм співпраці владними інституціями спільно з громадськими організаціями має процес підготовки річних програм співпраці. Згідно із законодавством Польщі (ст. 5 а, п. 1 Закону про діяльність суспільної користі й волонтеріат), владні органи зобов'язані приймати до 30 листопада відповідні річні програми співпраці з громадськими організаціями [8]. Саме тому в межах виконання таких програм здійснюються різноманітні заплановані форми співпраці між адміністрацією та неурядовими організаціями.

Отож, побудова чітких інституційних основ громадянського діалогу в Польщі має за мету забезпечити сталий зв'язок владних інститутів із суб'єктами громадянського суспільства на основі взаємного обміну інформацією, об'єднання зусиль під час розв'язання найважливіших суспільних проблем, уникнення конфліктів проведенням сталих переговорів задля пошуку консенсусних і компромісних форм співпраці, пошуку спільних ціннісних орієнтацій для об'єднання влади та суспільства, визначення пріоритетів і перспектив майбутнього партнерства, залучення до активного комунікування різних груп широкої громадськості; подолання адміністративного формалізму, протекціонізму, зловживання службовим становищем; раціоналізації політичних рішень. Проте варто підкреслити, що стан розвитку громадянського діалогу в Польщі не вважається цілком задовільним у самій республіці. Так, на думку Дагміра Длугоша [3, с. 92], до проблем у цій сфері належать як недостатня культура й низька організаційна ефективність державної служби у сфері співпраці з неурядовими організаціями, так і відсутність (особливо серед деяких соціальних партнерів) репрезентативних та компетентних структур для проведення діалогу з адміністрацією. Натомість ключовою проблемою, із якою стикаються в ході залучення громадян до прийняття рішень, є інструменталізація відповідних механізмів співпраці [11, с. 8], оскільки часто такі механізми служать виключно легітимації прийнятих адміністрацією рішень поза межами діалогових процедур. Тому громадянський діалог у системі відносин між владою й суспільством – важливий чинник розвитку демократичного політичного процесу. Польський досвід доводить, що владні інститути відіграють роль домінуючого регулятора громадянського діалогу, окреслюючи за допомогою нормативних актів цілі, принципи, форми, інституції й механізми громадянського діалогу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Зарубіжний досвід функціонування інституційних форм громадянського діалогу свідчить, що в процесі громадянської взаємодії відбувається узгодження інтересів між суб'єктами громадянського суспільства та владними інститутами. На основі сталої взаємодії й партнерства громадянський діалог стає формулою зміцнення демократичного ладу та партисипаційних процедур. Запорукою формування розвиненого громадянського діалогу є високий рівень громадянської культури й наявність суспільної довіри між людьми, котрі здатні забезпечувати конструктивне співробітництво, компроміс і консенсус у вирішенні спільних питань. Усталені механізми громадянського діалогу, а також правові основи дотування адміністрацією суспільно корисної діяльності регулюються в Польщі насамперед Законом про діяльність суспільної користі й волонтеріат. Відповідальна співпраця між владою й інститутами громадянського суспільства відбувається на засадах взаємодопомоги, незалежності сторін, партнерства, ефективності, чесної конкуренції та прозорості. У питаннях вибору й планування інституціями влади форм громадянського діалогу важливе значення мають річні програми співпраці державних інститутів та органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями, що зобов'язують практично втілювати відповідні стандарти співпраці на рівні різних територіальних утворень. Саме тому задля забезпечення стійких зв'язків і взаємної довіри між різними суб'єктами громадянського суспільства та влади, погодження процедур прийняття політичних рішень, здійснення контролю за процесом їх виконання і функціонування механізми громадянського діалогу, котрій також відіграє суттєву роль у демократизації суспільства, оскільки створення принципів прозорості, рівноправності, відкритості, співробітництва, конструктивного партнерства та взаємної довіри сприяє зміцненню громадянського суспільства та консолідований демократії.

Перспективи використання результатів дослідження та подальшого аналізу наукової проблеми стосуються продовження системного збору й інтерпретації емпіричних даних щодо ефективності впровадження принципів громадянського діалогу в різних регіонах і місцевостях Польщі з метою

узагальнення польського досвіду й можливого його використання в українській практиці реформування системи державного управління. Адже перспективним напрямом для України є розроблення способів ефективного діалогу органів влади з громадськістю на принципах партнерства та довіри, зокрема у сфері реалізації державних цільових програм, обласних програм місцевого розвитку.

Джерела та література

1. Городецька С. Л. Громадянський діалог: витоки, структура та проблематика дослідження / С. Л. Городецька [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/aktpprob.19.91.pdf>
2. Письменний І. В. Громадянський діалог як форма взаємодії між владою та суспільством / І. В. Письменний, Н. А. Липовська // Аспекти публічного управління. – 2015. – № 9. – С. 5–11.
3. Długosz D. W kierunku debaty publicznej? Nowe rozwiązania partycyplacyjne a pożądane zmiany w systemie dialogu społecznego i obywatelskiego w Polsce / Dagmir Długosz // Trzeci sektor. – № 4. – Warszawa : Instytut Spraw Publicznych, 2006. – S. 91–108.
4. Kosowski J. Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi / J. Kosowski. – Warszawa : Wolters Kluwer Polska. – 2012. – 222 s.
5. Misztal W. Dialog obywatelski we współczesnej Polsce / Wojciech Misztal. – Lublin : Wydaw. UMCS, 2011. – 246 s.
6. Rymsza M. Wejmann S. Standardy współpracy administracji publicznej z sektorem pozarządowym. Ekspertyza przygotowana na zlecenie MPiPS / M. Rymsza, P. Frączak, R. Skrzypiec, Z. Wejmann. – Warszawa : MPiPS, 2007. – 69 s.
7. Skiba R., Niecińska R. Jak współpracować z administracją publiczną? / R. Skiba, R. Niecińska. – Warszawa : Stowarzyszenie Klon/Jawór, 2005. – 28 s.
8. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jedn.: Dz.U.2016. Nr 239 z późn. zm.) [Elektronik ressource]. – Mode of access : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=wdu20030960873>
9. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2016 r. poz. 383) [Elektronik ressource]. – Mode of access : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20062271658>
10. Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz. U. poz. 1146, z późn. zm.) [Elektronik ressource]. – Mode of access : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20160000217>
11. Wiktorska-Święcka A. Ku dialogowi obywatelskiemu w Polsce. Rada Działalności Pożytku Publicznego – 10 lat doświadczeń / Aldona Wiktorska-Święcka. – Warszawa : MPiPS, 2013. – 222 s.
12. Współpraca administracji rządowej z organizacjami pozarządowymi w 2001 r. ze szczególnym uwzględnieniem prawa organizacji pozarządowych do informacji o działalności organów władzy publicznej RP 2001 r. Raport. – Warszawa : Departament Analiz Programowych Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, 2001. – 265 s.
13. Zasady Dialogu Społecznego. Dokument programowy Rządu przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 22 października 2002 r. [Elektronik ressource]. – Mode of access : http://www.malopolska.uw.gov.pl/doc/Zasady_Dialogu_Społecznego_dokument_programowy.pdf. [25.04.2017].
14. Zieliński E., Administracja rządowa i samorządowa w Polsce / E. Zieliński. – Warszawa : Wyższa Szkoła Administracyjno-Społeczna, 2013. – 438 s.
15. Żołędowska M. Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Praktyczny komentarz, stan prawny 30 maja 2011 r. / M. Żołędowska. – Warszawa : Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2011. – 102 s.

Lesnyak Vitalii. Foreign Experience of Providing the Basic Institutional Framework for Civil Dialogue (Example of Republic of Poland). The article analyzes the essence of civil dialogue, the conditions and mechanisms of its provision in Poland. Due to the analysis of scientific literature, legislation, normative regulations it was completed basic research tasks. Contemporary conditions for the development of civil society in Poland are identified, the institutional basis of civil dialogue are determined. Special attention is paid to the principles of partnership between the power institutions and civil society organizations in Poland. During investigation activity we came to the conclusion that the basic legal instrument of collaboration and financial and non-financial cooperation forms between the state administration and non-governmental organizations is the Act of Law on Public Benefit and Volunteer Work. These mechanisms define interaction practice and legal framework for subsidies in the whole range of performance from public activities to the civil society organizations. During the process of analysis are generalized the positive elements of Polish experience in creation of mechanisms of cooperation between civil society organizations and power institutions. The article discusses the principles of the constitutional, legal and political institutionalization of civil dialogue in Poland. The term «civil dialogue» is regarded as the most important institution of participatory democracy and democracy consolidation, which ensures stabilization of democratic procedures in contemporary society. The

author believes that high level of democratic consolidation in society can be developed only in opened and organized expert community civil dialogue with authorities. The task of introducing a civil dialogue system of state-management relations is necessary for stabilize social relation and important element of democracy consolidation in contemporary Ukraine.

Key words: civil dialogue, power institutions, civil society organizations, Poland

Лесняк Виталий. Зарубежный опыт обеспечения основных институциональных базисов гражданского диалога (на примере Республики Польша). В статье анализируется сущность гражданского диалога, условия и механизмы его реализации в Польше. На основе изучения научной литературы и законодательных норм достигнуты основные задачи исследования. Определены условия развития гражданского общества в Польше, институциональные основы гражданского диалога. Особое внимание уделяется определению основных принципов партнерства и форм финансового и внефинансового сотрудничества между институтами власти и организациями гражданского общества в Польше. В результате исследования подтверждается, что основным правовым инструментом сотрудничества между органами государственного, местного управления и неправительственными организациями является Закон о деятельности общественной пользы и волонтериат, который определяет, прежде всего, механизмы взаимодействия и правовую базу для дотирования общественно полезной деятельности, которую осуществляют общественные организации. В процессе анализа обобщаются положительные элементы польского опыта в создании механизмов сотрудничества между общественными организациями и институтами власти. В статье подчеркнуты принципы конституционно-правовой и политической институционализации гражданского диалога в Польше. Понятие «гражданского диалога» рассматривается как один из важнейших институтов консолидированной демократии и демократии участия, обеспечивающий усиление демократических процедур в современном обществе. По нашему мнению, благодаря обеспечению открытым эксперты общество гражданского диалога с институтами власти вполне вероятным выступает достижение высокого уровня демократической консолидации в обществе. Задача внедрения гражданского диалога в систему государственно-управленческих отношений является необходимым условием стабилизации общественных отношений, важным элементом обеспечения демократической консолидации в современной Украине.

Ключевые слова: гражданский диалог, властные институты, организации гражданского общества, Польша.

Стаття надійшла до редколегії
19.09.2017 р.

УДК 329(52)(045)

Наталія Хома

Еволюція партійної системи Японії

Проаналізовано процеси становлення та розвитку партійної системи Японії. Охоплено період від кінця XIX ст., коли стартував процес партійного будівництва, до сьогодні. Констатовано, що виникненню політичних партій в умовах військово-феодальних відносин у Японії сприяв розвиток капіталістичних відносин. Розкрито вплив на партійну систему практики «партійних кабінетів». Проаналізовано роль партій під час «демократії Тайсьо», коли відбулося піднесення ліберально-демократичних цінностей. Акцентовано увагу на впливі на партійну систему економічної депресії (1929–1933 рр.) та посилення впливу в політичних структурах мілітаристів. Досліджено період партійної системи Японії з наявністю домінуючої партії (1955–1993). Розкрито вплив політичної культури японців на підтримку ними політичних партій. Констатовано, що, попри велику кількість сучасних партій, у Японії лише обмежена їх кількість має реальний доступ до влади.

Ключові слова: Японія, політична партія, партійна система.

Постановка наукової проблеми та її значення. Однією з партійних систем, яка нині проходить активний процес реформування, є японська – малодосліджена в Україні партійна система, що лише нещодавно привернула увагу як предмет політологічних розвідок у вітчизняній науці. Водночас ця партійна система має достатньо тривалу історію та демонструє різноманітні модифікації партійного співіснування. Попри те, що Японія є відданою традиціям країною, її політичне життя, зокрема й партійна система, проходять новітні трансформації. З'ясувати, як Японії вдається зберігати традиційність у політиці та водночас реагувати на сучасні виклики часу, трансформуючи, зокрема, партійну